

Stefano Bottoni – Novák Zoltán

A megfigyelési dosszié kutatása Romániában*

A törvényes keretek

1999. december 9-én fogadta el a román törvényhozás a 187. sz. törvényt (*Legea de acces la dosarul personal și de deconspirare a Securității ca poliție politică*), amely létrehozta a kommunista állambiztonság irattárát vizsgáló bizottságot (*Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității – CNSAS*) és szabályozta működését. A parlament ellenőrzése alatt levő testületre bízták az ún. lusztráció elvégzését. Ez alatt az állambiztonsággal együttműködő közszereplők leleplezése és a tudományos kutatás, a korszak feldolgozásának elősegítése értendő. A testület további feladata megvizsgálni és eleget tenni a személyes dossziéba betekinteni kívánó magánszemélyek kéréseinek (*petenți*). A törvény szerint minden román és külföldi állampolgárnak jogában áll kérvényezni a CNSAS-tól saját megfigyelési dossziéjának kiadását.

Gyakorlati teendők

1. Mit kell tudnunk a saját dossziénkhoz való hozzáférésről?

Saját dossziéjukhoz hozzáférhetnek a román állampolgárok, valamint azok a külföldi állampolgárok, akik 1945 után román állampolgársággal rendelkeztek.

Elhunytak dossziéjához a hozzáférés jogát az életben maradt házastárs, vagy legfeljebb másodfokú hozzátartozó gyakorolhatja.

A saját dossziéhoz való hozzáférés jogát személyesen vagy (közjegyző által hitelesített felhatalmazással) meghatalmazott útján gyakorolhatjuk.

* <http://www.adatbank.transindex.ro/inchtm.php?kod=463>

2. Mit kell tartalmaznia a saját dossziénkhoz való hozzáférés érdekében benyújtandó kérvénynek?

A kérvényező család- és keresztnévét

Más előzőleg viselt nevét (neveit)

Születési idejét és helyét

Szülei család- és keresztnévét

Jelenlegi állandó lakcímét

Előző lakcímeit (ha voltak)

A kérvényt írásban kell elküldeni az Állambiztonsági Irattáratat Vizsgáló Országos Tanácshoz (CNSAS)

3. A kérvényhez a következő iratokat kell csatolni:

Személyazonossági igazolvány, állampolgárságot igazoló okirat (abban az esetben, ha a kérvényező személyesen folyamodik a bizottsághoz).

Az 1945 utáni állampolgárságot igazoló okiratról készült hiteles másolat (abban az esetben, ha a kérvényező a kérvény beadásának időpontjában már nem román állampolgár).

A dosszié tanulmányozására felhatalmazó okiratok – személyazonossági igazolvány, halotti bizonyítvány, születési bizonyítvány, valamint különböző adatok az elhunyt személyről (abban az esetben, ha a kérvényező az életben maradt házastárs vagy legfeljebb másodfokú rokon).

4. A kérvényező kérvényében igényelheti:

- a dossziék vagy bármely más, az állambiztonsági szervek által 1989. december 22. előtt összeállított anyag tanulmányozását;

- a dossziékban vagy más anyagokban szereplő feljegyzésekről készült másolatok kiadását (a másolatok kiadásának ellenértékeként az Állambiztonsági Irattáratat Vizsgáló Országos Tanács a szolgáltatás mértékétől függő díjat szab meg);

- igazolás kiállítását arra nézve, hogy a kérvényező az állambiztonsági szervek tagja volt-e, vagy együttműködött-e az állambiztonsági szervekkel;

- a kérvényező dossziéjának összeállításához felhasznált információkat szolgáltató állambiztonsági ügynökök vagy együttműködő személyek (kollaboránsok) kilétének felfedését (személyazonosságuk dekonspirálását).

A kérvény megérkezésétől számított harminc napon belül az Állambiztonsági Irattárakat Vizsgáló Országos Tanács írásban értesíti a kérvényezőt a vizsgálat megkezdésének időpontjáról.

5. A közérdekű információkhoz való hozzáférés jogának gyakorlása

Az 1999. évi 187-es sz. törvény 2. cikkelyének a–z. paragrafusaiban foglalt közméltóság vagy közalkalmazotti tisztségekbe való választásra vagy kinevezésre pályázó személyek, a büntetőjogi törvénynek megfelelően, kötelesek saját felelősségükre hiteles nyilatkozatot tenni arra vonatkozólag, hogy ügynökként vagy kollaboránsként tagjai voltak-e vagy sem az állambiztonsági szervezeteknek, mint politikai rendőrségnek. A 2. törvénycikk a–c. paragrafusaiban meghatározott közméltóság vagy közalkalmazotti tisztségekbe megválasztandó vagy kinevezendő személyek ellenőrzését hivatalból el kell végezni. Ugyanakkor a vizsgálat kötelező érvényű azon személyek esetében is, akiket a fentiekben meghatározott közméltóság vagy közalkalmazotti tisztségekbe ezen törvény hatályba lépése előtt megválasztottak vagy kineveztek, abban az esetben, ha ez a jelölésük alkalmával nem történt meg.

Ezen jog gyakorlására jogosult mindazon román állampolgár, akinek állandó lakhelye az országban vagy külföldön van, az írott és az audiovizuális sajtó, a politikai pártok, a törvényes keretek között működő nemkormányzati szervezetek, az állami hatóságok és a közintézmények.

Ezen jog gyakorlásának tárgyát képezheti bármely személy, aki valamely közméltóság vagy közalkalmazotti tisztségnek választás vagy kinevezés általi betöltésére pályázik (a közméltóság vagy közalkalmazotti tisztségekről az 1999. évi 187. sz. törvény 2. cikkelyének a–z. paragrafusai rendelkeznek).

Választáson résztvevő jelöltek ellenőrzése esetén a Központi Választási Iroda és a megyei választási irodák a jelölések benyújtásától számított 24 órán belül elküldik a CNSAS részére a jelöltek listáját.

A vizsgálat kezdeményezésekor a CNSAS értesítést küld a vizsgálat tárgyát képező személynek.

Fontos tudnivalók

Ha a CNSAS-hoz beadott kérvényre negatív válasz érkezik, a következő helyzet állhat fenn:

1. a kérvényező vagy átvilágítandó személy soha nem került az állambiztonság látókörébe, ezért róla nem készültek iratok,

2. a polgári titkosszolgálat (Serviciul Român de Informații – SRI) még nem adta át a CNSAS-nak a kérvényező/átvilágítandó személyről szóló iratsomót,

3. a kérvényező/átvilágítandó személy iratait már átadták a CNSAS-nak, de még nem kerültek feldolgozásra és (normális esetben) nem kutathatóak,

4. a kérvényező/átvilágítandó személyt 1990 után is megfigyelés alatt tartották (vagy jelenleg is „nyitott a dossziéja”), és ezért a vonatkozó adatok közzététele nemzetbiztonsági érdekeket sértene,

5. a kérvényező/átvilágítandó személy aktív tisztként szolgál vagy polgári személyként 1990 után, bizonyos esetekben jelenleg is együttműködik a polgári vagy a katonai titkosszolgálatokkal.